

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta: ”Tiedotusvälineiden vapauden ja monimuotoisuuden turvaaminen Euroopassa”**(oma-aloitteinen lausunto)**

(2021/C 517/02)

Esittelijä: **Christian MOOS**

Komitean täysistunnon päätös	20.2.2020
Oikeusperusta	työjärjestyksen 32 artiklan 2 kohta oma-aloitteinen lausunto
Vastaava jaosto	”työllisyys, sosiaalasiat, kansalaisuus”
Hyväksyminen jaostossa	7.9.2021
Hyväksyminen täysistunnossa	22.9.2021
Täysistunnon nro	563
Äänestystulos	
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	223/2/8

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 Tiedotusvälineiden vapaus ja toimittajien turvallisuus sen osana sekä tiedotusvälineiden moniarvoisuus ovat kantavia rakenteita liberaalissa demokratiassa, johon kaikki jäsenvaltiot ovat sitoutuneet EU:n perussopimuksissa.

1.2 Eurooppa on kokonaisuutena tarkastellen edelleen vapaiden ja monimuotoisten tiedotusvälineiden maanosa, mutta ympäri EU:ta tapahtuu hälyttävää kehitystä. Eräät unionin jäsenvaltiot eivät enää ole liberaaleja demokratioita, sillä ne ovat ottaneet riippumattomia tiedotusvälineitä poliittiseen valvontaan ja rajoittaneet aktiivisesti tiedotusvälineiden kirjoa.

1.3 Tiedotusvälineiden vapauteen kohdistuvat uhat ja mediakentän moniarvoisuuden heikentyminen eivät rajoitu vain muutamaani jäsenvaltioihin, vaan ne ovat yleinen suuntaus eri puolilla EU:ta. Kaikkien jäsenvaltioiden on ryhdyttävä kiireellisesti toimiin tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden säilyttämiseksi.

1.4 Koska eräät jäsenvaltiot ovat vastahakoisia toteuttamaan tarvittavia toimenpiteitä, EU:n toimielinten velvollisuutena on ryhtyä toimiin sen varmistamiseksi, että eurooppalaisia arvoja kunnioitetaan ja liberaali demokratia ja oikeusvaltioperiaate toteutuvat kaikissa EU:n jäsenvaltioissa.

1.5 Keskeisiin haasteisiin kuuluvat toimittajien turvallisuuden ja riippumattomuuden takaaminen kaikissa jäsenvaltioissa kaikkina aikoina, riippumattomien tiedotusvälineiden suojeleminen poliittiselta vaikuttamiselta ja toimet, joilla torjutaan poliittisesta tahdosta ja taloudellisista rajoituksista johtuvaa tiedotusvälineiden yksipuolistumista.

1.6 ETSK on ilahunut Euroopan parlamentin⁽¹⁾ ja komission moninaisista mietinnöistä ja aloitteista mutta korostaa, että suurena haasteena on tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden konkreettinen parantaminen kansallisella tasolla, kuten kumppaniorganisaatioiden vuosikertomuksessa 2021 journalismin suojelua ja toimittajien turvallisuutta edistävälle Euroopan neuvoston foorumille⁽²⁾ korostetaan.

1.7 ETSK kehottaa komissiota puuttumaan viipymättä yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) 2020/2092⁽³⁾ nojalla akuuttiin uhkaan, joka vaarantaa tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden eräissä jäsenvaltioissa.

⁽¹⁾ Euroopan parlamentin jäsenen Magdalena Adamowiczin valmisteleva mietintö – Euroopan parlamentin 25. marraskuuta 2020 antama päätöslauselma aiheesta ”Tiedotusvälineiden vapauden vahvistaminen: toimittajien suojeleminen Euroopassa, vihapuhe, disinformaatio ja alustojen rooli” (EUVL C 425, 20.10.2021, s. 28).

⁽²⁾ <https://www.coe.int/en/web/media-freedom>

⁽³⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, Euratom) 2020/2092, annettu 16 päivänä joulukuuta 2020, yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi (EUVL L 433 I, 22.12.2020, s. 1).

1.8 ETSK on tyytyväinen komission kaavailuihin esittää toimenpiteitä toimittajien turvallisuuden parantamiseksi. Komitea painottaa, että strategisten kanteiden nostaminen häirintätarkoituksessa (SLAPP-kanteet) tulee kieltää lailla.

1.9 ETSK kehottaa komissiota parantamaan media-alan julkisten hankintojen ja mediayritysten saaman julkisen tuen läpinäkyvyyttä ja oikeudenmukaisuutta.

1.10 ETSK kannattaa voimakkaasti komission suunnitelmaa laatia ”eurooppalainen medianvapausäädös”, joka tarjoaisi komissiolle tehokkaat oikeudelliset välineet tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden toteutumisen valvomiseksi sisämarkkinoilla.

1.11 ETSK pitää mediayritysten puolueetonta julkista tukemista investointina laatujournalismiin samalla tavoin kuin riippumattomat ja puolueettomat yleisradioyhtiöt ovat välttämättömiä tiedotusvälineiden moniarvoisuuden edistämiseksi.

1.12 ETSK ehdottaa, että perustetaan täysin riippumaton eurooppalainen julkisen palvelun yleisradioyhtiö.

1.13 ETSK korostaa tarvetta parantaa medialukutaitoa edelleen ja kannattaa ehdotusta sellaisen EU-viraston perustamisesta, jonka tehtävänä olisi vahvistaa EU:n kansalaisten mediataitoja koulutusohjelmien avulla.

2. Tiedotusvälineiden vapaus ja monimuotoisuus demokratian perusedellytyksenä

2.1 Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 19 artiklassa, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan 1 kohdassa ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 11 artiklan 1 kohdassa taataan oikeus hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia viranomaisten siihen puuttumatta ja alueellisista rajoista riippumatta. Tiedotusvälineiden riippumattomuus ja monimuotoisuus ovat olennaisen tärkeitä tällaisen tiedonvälityksen vapauden takaamiseksi.

2.2 Perusoikeuskirjan 11 artiklan 2 kohdassa vahvistetut tiedotusvälineiden vapaus ja moniarvoisuus kuuluvat myös demokratian perusedellytyksiin, ja niitä on kunnioitettava kaikilla tasoilla, jotta unionin kansalaiset voivat tosiasiallisesti käyttää Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) 10 artiklan 3 kohdan mukaista oikeuttaan osallistua demokratian toteuttamiseen unionissa.

2.3 Monipuolinen mediakenttä myötävaikuttaa yhdessä poliittisten puolueiden ja kansalaisyhteiskunnan kanssa korvaamattomalla tavalla mielipiteenmuodostukseen ja tavoitteenasetteluun demokraattisissa päätöksentekoprosesseissa.

2.4 Riippumattomat tiedotusvälineet edesauttavat ratkaisevasti Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 15 artiklan mukaisen, unionin toimielimiä ja muita elimiä velvoittavan avoimuusperiaatteen toteutumista.

2.5 Tutkivat journalistit toimivat neljännen valtiomahdin ominaisuudessa vallan vahtikoirina ja pitävät tässä roolissaan silmällä toimeenpano-, lainsäädäntö- ja tuomiovallan käyttäjien sekä yksityisten tahojen toimintaa. Vaaleilla valituilla päättäjillä on heidän ansiostaan suurempi vastuuvastuu kaikilla tasoilla.

2.6 Jäsenvaltiot, joissa tiedotusvälineiden vapautta tai kirjoja rajoitetaan, eivät ole demokratioita, ja ne toimivat vastoin EU:n arvoja (SEU-sopimuksen 2 artikla) ja päämääriä (SEU-sopimuksen 3 artikla).

2.7 EU:n jäsenvaltioiden joukossa on edelleen maita, jotka ovat maailman huippua tiedotusvälineiden vapauden ja monimuotoisuuden varmistamisessa. Tiedotusvälineiden vapautteen kohdistuvat uhat ja mediakentän moniarvoisuuden heikentyminen eivät kuitenkaan rajoitu vain muutamaisiin EU-maihin, vaan kielteistä kehitystä on selvästi nähtävissä vaihtelevassa määrin eri puolilla unionia.

2.8 Tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden taantuminen unionin sisällä heikentää EU:n kykyä edistää demokratiaa naapurustossaan, jonka tiettyjen valtioiden viimeaikaiset kriisit ovat osoittaneet tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden tilan ja toimittajien turvallisuustilanteen huonontuneen eräissä maissa entisestään.

2.9 Eräät EU:n jäsenvaltiot ovat nyt irtautuneet demokraattisten valtioiden piiristä ja kehittyneet kymmenen viime vuoden aikana nopeammin kohti yksinvaltaista järjestelmää kuin mitkään muut maailman maat. Tiedotusvälineiden vapauden ja monimuotoisuuden rajoittaminen on ollut osa tätä kehitystä.

2.10 Pandemia on kiihdyttänyt suuntausta entisestään, tai sen varjolla on pyritty legitimoimaan tiedotusvälineiden vapauden yhä ankarampaa rajoittamista.

2.11 Toimittajat ilman rajoja -järjestön lehdistönvapausindeksi vuodelta 2021 sekä Freedom House -järjestön vuotuiset tiedotusvälineiden ja internetin vapautta käsittelevät Freedom and the Media- ja Freedom on the Net -raportit osoittavat selvästi, että EU:lla on vaikeuksia puolustaa arvojaan omien rajojensa sisäpuolella⁽⁴⁾.

3. Tiedotusvälineiden vapautteen ja monimuotoisuuden kohdistuvat uhat

3.1 Toimittajien kokema uhka

3.1.1 Jotta tiedotusvälineet voisivat täyttää tehtävänsä, toimittajien on voitava työskennellä vapaasti ja luottaa siihen, että heillä on yksityishenkilöinä aina EU:n ja kaikkien sen jäsenvaltioiden tarjoama kattava suoja. Näin ei enää ole.

3.1.2 EU:ssa on saanut vuodesta 2015 lähtien surmansa ainakin 16 toimittajaa tehtäväänsä hoitaessaan tai sen seurauksena. Daphne Caruana Galizia, Giorgos Karaivaz, Ján Kuciak ja hänen puolisonsa Martina Kušnírová, Lyra McKee, Peter de Vries ja monet muut eivät saa vaipua onohduksiin.

3.1.3 Toimittajia vastaan hyökätään sanallisesti ja fyysisesti yhä useammin, ja etenkin mielenosoituksista raportoiminen on muuttumassa vaarallisemmaksi, kun uhkaa aiheuttavat sekä mielenosoittajat että järjestysvallan edustajat. Pandemiaan liittyen on kirjattu yli sata tapausta, ja uhka onkin saavuttanut Euroopassa aivan uudet mittasuhteet⁽⁵⁾.

3.1.4 Eräissä EU:n ulkopuolisissa Euroopan maissa toimittajien tilanne on katastrofaalinen. Erittäin huolestuttavana esimerkkinä voidaan mainita rajut toimet riippumattomia toimittajia vastaan Valko-Venäjällä.

3.1.5 Sosiaalinen media ja siellä nähtävissä oleva ryhädynamiikka alentavat häirinnän ja uhkailun kynnystä. Tiedotusvälineiden tai yksittäisten toimittajien työskentelyn estämiseksi on aloitettu koordinoituja kampanjoita. Tämä herättää kysymyksen, pitäisikö sosiaalisen median alustoja mahdollisesti säännellä perusvapauksia kuitenkin rajoittamatta.

3.1.6 Naistoimittajat joutuvat miespuolisia työtovereitaan todennäköisemmin sanallisten ja fyysisten hyökkäysten sekä verkkohäirinnän ja -uhkailun kohteiksi, ja hyökkäykset ovat usein naisvihamelisiä, seksuaalisväritteisiä tai machohenkisiä.

3.1.7 Joissakin jäsenvaltioissa toimenpiteet, joiden avulla on tarkoitus torjua disinformaatiota ja kunnianloukkauksia, on suunniteltu niin, että niitä voidaan käyttää kriittisen uutisoinnin kriminalisoimiseen ja toimittajien uhkaamiseen vankeudella tai ankarilla sakoilla.

3.1.8 Kansalaisyhteiskunnan edustajia ja toimittajia pyritään yhä useammin vaientamaan nostamalla SLAPP-kanteita eli strategisia kanteita häirintätarkoituksessa.

3.1.9 Mediaryitykset ovat vähentäneet nykyisten talousongelmien takia vakituudessa työsuhteessa olevien toimittajien määrää. Oikeusriidat vaarantavat yhä epävarmemmassa ja haavoittuvammassa asemassa olevien freelancetoimittajien toimeentulon, vaikka esitetyt vaatimukset olisivat perusteettomia.

3.1.10 Erityisesti paikallistasolle on muodostunut ennennäkemättömiä "uutiseräkaita", ja riippumattomien tiedotusvälineiden tilalla on usein niin sanottuja kunnallisia uutisjulkaisuja – ilmaisjakelulehtiä, jotka ovat paikallisen taloudellisen ja poliittisen eliitin omistuksessa ja voivat vaarantaa tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden.

3.1.11 Uhkien on tarkoitus johtaa itsesensuuriin. Ne heikentävät tiedotusvälineiden vapautta Euroopassa.

3.2 Tiedotusvälineiden vapaus uhattuna

3.2.1 Jotta tiedotusvälineet pystyvät toimimaan vapaasti, niiden vapauden ja monimuotoisuuden takaavassa oikeudellisessa kehityksessä on varmistettava, että toimittajat ja mediaryitykset voivat tehdä työtään ilman poliittista ohjailua.

3.2.2 Viestimiä sääntelevien viranomaisten riippumattomuustilanne on useissa jäsenvaltioissa hyvin huolestuttava, sillä joissakin tapauksissa ne toimivat käytännössä käsikassarana, jonka kautta valtaapitävät vaikuttavat mediakenttään. Tiedotusvälineiden vapaaehtoisen itsesääntelyn mahdollistavat aidosti riippumattomat elimet voivat olla keino suojella tiedotusvälineitä poliittiselta vaikuttamiselta.

(4) Toimittajat ilman rajoja -järjestön lehdistönvapausindeksi 2021 (englanniksi), <https://rsf.org/en/ranking> (viitattu 24. toukokuuta 2021).

(5) International Press Institute, COVID-19: Number of Media Freedom Violations by Region, <https://ipi.media/covid19-media-freedom-monitoring/> (viitattu 8. huhtikuuta 2021).

3.2.3 Eräät jäsenvaltiot hyödyntävät tiedotusvälineisiin vaikuttamisessa syrjivää verolainsäädäntöä ja kohdennettuja mainosbudjetteja.

3.2.4 Toiset jäsenvaltiot ovat pyrkineet pandemiaan liittyvän disinformaation leviämisvaaran varjolla legitimoimaan lehdistönvapauden rajoitukset voidakseen estää kriittisen raportoinnin kriisin hoidosta.

3.2.5 Julkiset tiedotusvälineet, jotka ovat suorassa poliittisessa valvonnassa tai välillisessä poliittisessa valvonnassa sellaisten valvontaelinten kautta, joiden toiminnassa ei kunnioiteta kaikilta osin journalistista vapautta, ovat vakava uhka tiedotusvälineiden vapaudelle. Riippumattomien tiedotusvälineiden uutisointiin pyritään yhä useammin vaikuttamaan suoraan, ja myös poliitikkojen sanalliset hyökkäykset sekä oikeustoimet kriittisiä tiedotusvälineitä ja toimittajia vastaan lisääntyvät.

3.2.6 Mediaryrittäjien liian tiiviit yhteydet maan hallitukseen tai valtionhallintoon sekä se, että poliittiset puolueet tai valtiot omistavat markkinaosuuksiltaan kohtuuttoman suuria mediaryrityksiä, ovat kaventaneet useissa jäsenvaltioissa tiedotusvälineiden vapautta ja kirjoa huomattavasti.

3.2.7 Toimivissa liberaaleissa demokratioissakin on kyseenalaistettu riippumattoman ja puolueettoman julkisen yleisradiotoiminnan olemassaolo mielipiteiden moninaisuuden takaajana ja vaadittu poliittista vaikuttamista ohjelmistoon ja levitettävään sisältöön.

3.3 Tiedotusvälineiden monimuotoisuus uhattuna

3.3.1 Tiedotusvälineiden moniarvoisuuden seurantavälineen vuoden 2020 raportin⁽⁶⁾ mukaan EU:n mediamarkkinat, myös mainosmarkkinat ja jakelukanavat, ovat keskittyneet selvästi kolmen viime vuoden aikana ja tämä aiheuttaa keskitasoisen tai suuren riskin tiedotusvälineiden vapaudelle koko EU:ssa.

3.3.2 Digitaalisen vallankumouksen aiheuttamat muutokset tavoissa käyttää mediaa vievät pohjaa vakiintuneiden tiedotusvälineiden liiketoimintamalleilta. Vaikutukset kohdistuvat erityisesti paikallistason sanomalehtiin ja pieniin tiedotusvälineisiin, jotka ovat EU:n mediakentän monimuotoisuuden selkäranka. Niistä on tulossa helppoja kohteita poliittisin perustein tapahtuvalle keskittämiselle.

3.3.3 Digitaalisen median merkitys kasvaa jatkuvasti, mikä lisää suurten alustojen markkinavoimaa ja siten niiden vaikutusta mielipiteisiin. Ulkomaisina yrityksinä ne usein kiertävät EU:n sääntelyä.

3.3.4 Pandemian taloudelliset seuraukset, erityisesti mainostulojen väheneminen, nopeuttavat mediamarkkinoilla meneillään olevia muutoksia ja supistavat entisestään tiedotusvälineiden kirjoa.

4. Suosituksia tiedotusvälineiden vapauden ja monimuotoisuuden vahvistamiseksi Euroopassa

4.1 Yleiset suositukset

4.1.1 ETSK pitää henkilöitä ja hallituksia, jotka kyseenalaistavat sanoillaan tai toimillaan tiedotusvälineiden vapauden tai moniarvoisuuden, sopimattomina toimimaan EU:n toimielinten tai niiden valmisteluelinten puheenjohtajina tai edustamaan unionia.

4.1.2 ETSK on tyytyväinen siihen, että yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi annetulla asetuksella (EU, Euratom) 2020/2092 on vahvistettu oikeusvaltiovälineistön korjaavaa osiota, myös tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden osalta.

4.1.3 ETSK pitää ilahduttavana, että EU:n oikeusvaltiovälineistön ennalta ehkäisevä osio on niin ikään vahvistunut sen myötä, että Euroopan komissio laatii oikeusvaltiota koskevan kertomuksen, johon sisältyy tiedotusvälineiden moniarvoisuutta ja vapautta koskeva maakohtainen seuranta, ja että Euroopan unionin neuvostossa on keskusteltu aiheesta.

4.1.4 ETSK kehottaa tehostamaan ennaltaehkäisevää osiota sisällyttämällä tulevaisuudessa oikeusvaltiokertomuksen maakohtaisiin lukuihin jäsenvaltiokohtaisia uudistussuosituksia, joiden täytäntöönpanoa arvioidaan seuraavan vuoden kertomuksessa.

⁽⁶⁾ Elda Brogi ym., 2020, Monitoring Media Pluralism in the Digital Era – Application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania and Turkey in the years 2018–2019, Fiesole, s. 50.

4.1.5 ETSK on sitoutunut nostamaan tiedotusvälineiden vapauden ja monimuotoisuuden suojelun Euroopan tulevaisuutta käsittelevän konferenssin yhdeksi painopisteeksi, jotta tietoisuus tämän haasteen tärkeydestä lisääntyisi ja keskustelu tarvittavista toimenpiteistä vilkastuisi.

4.2 Suositukset toimittajien suojelemiseksi

4.2.1 ETSK korostaa, että toimittajia voidaan suojella parhaiten käsittelemällä kaikki häirintä-, uhkailu- ja hyökkäys-tapaukset tinkimättömästi oikeudessa.

4.2.2 ETSK kehottaa komissiota puuttumaan viipymättä yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi annetun asetuksen (EU, Euratom) 2020/2092 nojalla akuuttiin uhkaan, joka vaarantaa tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden eräissä jäsenvaltioissa. Tähän kuuluu ilman muuta EU-rahoituksen epääminen jäsenvaltioilta, jotka loukkaavat tiedotusvälineiden vapautta.

4.2.3 ETSK kannattaa Euroopan parlamentin aietta⁽⁷⁾ ryhtyä SEUT-sopimuksen 256 artiklan mukaisiin toimiin, jos komissio laiminlyö tehtäviään.

4.2.4 ETSK on hyvillään komission aikomuksesta esittää konkreettisia ehdotuksia, joilla edistetään journalismin suojelemista sekä toimittajien ja muiden media-alan toimijoiden turvallisuudesta annetun Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksen⁽⁸⁾ johdonmukaista täytäntöönpanoa kaikissa EU:n jäsenvaltioissa, sekä seurata sen noudattamista oikeusvaltiokertomuksensa puitteissa.

4.2.5 ETSK pitää myönteisenä komission sitoutumista antamaan taloudellista tukea toimittajien oikeudellista ja käytännön suojelua edistävälle hankkeille ja ehdottaa, että lisäksi pohdittaisiin keinoja varmistaa, että jäsenvaltioiden sosiaaliturvajärjestelmät kattavat erityisesti freelancepohjalta työskentelevien toimittajien ammatilliset riskit.

4.2.6 ETSK muistuttaa, että jäsenvaltioiden turvallisuusviranomaiset ovat velvollisia suojelemaan toimittajia. Se kehottaa tehostamaan poliisien kouluttamista kanssakäymiseen toimittajien kanssa siten, että lehdistöä ja toimittajia edustavat järjestöt kutsutaan koulutukseen mukaan parhaiden käytäntöjen vaihdon edistämiseksi.

4.2.7 Mitä tulee toimittajien suojelemiseen verkkohäirinnältä ja -uhkailulta, ETSK viittaa lausuntoonsa ”Laitonta verkkosisältöä vastaan”⁽⁹⁾ ja korostaa, että toimittajat ovat erittäin näkyvän julkisen roolinsa vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa.

4.2.8 ETSK muistuttaa, että kaikissa toteutettavissa toimenpiteissä on otettava huomioon sukupuolten tasa-arvo ja vähemmistöihin kuuluvien toimittajien suojelu.

4.2.9 ETSK toteaa, että avoimuusperiaatteen ja tiedonvälityksen vapautta koskevan oikeuden toteutuminen on parantunut EU:n tasolla mutta ei kaikissa jäsenvaltioissa. Se kehottaa kaikkia jäsenvaltioita noudattamaan unionin normeja tinkimättä ja toteaa, että lisäparannuksia tarvitaan myös EU:n tasolla⁽¹⁰⁾.

4.2.10 ETSK suhtautuu myönteisesti SLAPP-kanteita käsittelevän asiantuntijaryhmän perustamiseen ja komission kaavailuihin esittää vuoden 2021 loppuun mennessä ehdotus toimittajien ja kansalaisyhteiskunnan suojelemiseksi tällaisilta strategisilta häirintätarkoituksessa nostettavilta kanteilta. Komitea pitää SLAPP-kanteiden kieltämistä lailla ensisijaisena verrattuna täydentäviin toimenpiteisiin kanteiden kohteeksi joutuneiden tukemiseksi.

4.2.11 ETSK pitää Coalition Against SLAPPs in Europe (CASE)⁽¹¹⁾ -hankkeen kaltaisia kansalaisyhteiskunnan aloitteita erityisen tärkeinä toimittajien suojelemiseksi SLAPP-kanteilta ja kehottaa osoittamaan niille lisää EU:n tukea.

4.2.12 ETSK toteaa, että Bryssel I -asetuksen⁽¹²⁾ ja Rooma II -asetuksen⁽¹³⁾ säännökset eivät saa johtaa oikeussuojan heikentymiseen SLAPP-kanteiden osalta sitä kautta, että haitantekotarkoituksessa aloitettavien oikeusjuttujen käsittelypaikka voitaisiin valita (kunnianloukkausjuttuihin liittyvä oikeusturismi). Komitea korostaa, että tämä kysymys on otettava huomioon näiden kahden asetuksen tulevassa uudelleentarkastelussa.

⁽⁷⁾ P9_TA(2021)0103

⁽⁸⁾ CM/Rec(2016)4

⁽⁹⁾ EUVL C 237, 6.7.2018, s. 19

⁽¹⁰⁾ EUVL C 487, 28.12.2016, s. 51 ja EUVL C 13, 15.1.2016, s. 192

⁽¹¹⁾ <https://www.the-case.eu>

⁽¹²⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1215/2012, annettu 12 päivänä joulukuuta 2012, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (EUVL L 351, 20.2.2012, s. 1).

⁽¹³⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 864/2007, annettu 11 päivänä heinäkuuta 2007, sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma II) (EUVL L 199, 31.7.2007, s. 40).

4.3 Suositukset tiedotusvälineiden riippumattomuuden vahvistamiseksi

4.3.1 ETSK kehottaa komissiota lisäämään oikeusvaltiokertomuksen yhteydessä käyttämiensä menetelmien joukkoon valtiollisen ja julkisen yleisradiotoiminnan riippumattomuuden arvioinnin.

4.3.2 ETSK huomauttaa, että tehokas syytteenpano korruptioasioissa tarjoaa jonkin verran suojaa sitä vastaan, että valtiovalta puuttuu tiedotusvälineiden toimintaan. Komitea kehottaakin komissiota toteuttamaan korruptiontorjuntanormien noudattamisen valvonnan lisäksi ja poliittisista näkökohdista riippumatta kaikki tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, ettei uuden monivuotisen rahoituskehityksen ja NextGenerationEU-elpymisvälineen varoilla rahoiteta tiedotusvälineiden monimuotoisuuden rajoittamista tai muunlaista korruptiota.

4.3.3 ETSK kannustaa kaikkia jäsenvaltioita perustamaan kansallisia avoimuusrekistereitä Euroopan avoimuusrekisterin mallin mukaisesti, sillä ne tekevät myös poliitikkojen ja mediaryhtäjien välisestä yhteyksistä läpinäkyviä. Avoimuusrekisterit olisi sisällytettävä EU:n laajuiseen monitasoiseen avoimuusrekisteriin.

4.3.4 ETSK pyytää komissiota tutkimaan, voitaisiinko pilottihanketta, jossa kootaan mediatalouden alan omistustietoja julkiseen tietokantaan, kehittää siten, että tietoja kerätään myös siitä, millaista edistämistä ja hankintatoimintaa EU, sen jäsenvaltiot, alue- ja paikallisviranomaiset, julkisoikeudelliset yhteisöt, julkiset yritykset ja yksityiset yritykset, joiden äänivaltaisten osakkeiden enemmistö on yhden tai useamman edellä mainitun tahon hallussa, harjoittavat mediaryhtysten kanssa.

4.3.5 ETSK kehottaa komissiota esittämään ehdotuksen EU:n laajuisista vähimmäisvaatimuksista kaikelle kohdassa 4.3.4 mainittujen tahojen harjoittamalle julkiselle hankintatoiminnalle ja mediaryhtysten tukemiselle.

4.3.6 ETSK on hyvillään komission ehdotuksista, jotka koskevat disinformaation torjuntaa yleisesti⁽¹⁴⁾ ja covid-19:ään liittyen sosiaalisessa mediassa⁽¹⁵⁾, mutta muistuttaa siitä vaarasta, että jäsenvaltiot perustelevat tiedotusvälineiden vapauden rajoittamista disinformaation torjunnalla. Disinformaatiota ja vihapuhetta tulee tarkastella ilmiönä kiireellisesti tarkemmin muun muassa ETSK:n lausunnoissa.

4.4 Suositukset tiedotusvälineiden monimuotoisuuden vahvistamiseksi

4.4.1 ETSK suhtautuu kriittisesti siihen, että komissio käsittelee oikeusvaltiokertomuksessa markkinoiden moniarvoisuutta vain tiedotusvälineiden omistuksen läpinäkyvyyden näkökulmasta kiinnittämättä huomiota markkinoiden keskittymisasteeseen. Komitea kehottaa komissiota mukauttamaan kertomuksen yhteydessä soveltamiaan menetelmiä, jotta se kuvastaisi tulevaisuudessa paremmin sitä, miten uhattuna mediakentän monimuotoisuus on kaikissa jäsenvaltioissa.

4.4.2 ETSK suhtautuu myönteisesti komission toimintasuunnitelmaan "Euroopan media-ala digitaalisella vuosikymmenellä"⁽¹⁶⁾ ja sen tavoitteeseen pitää uutismedia vastaisuudessa julkisena hyödykkeenä sekä aivan erityisesti EU-tuen tarjoamiseen sen ehkäisemiseksi, että tiedotusvälineiden kirjo kapenee pandemian seurauksena.

4.4.3 ETSK korostaa, että laatujournalismi edellyttää kestävästä taloudellisesta pohjasta, ja kehottaa jatkamaan EU:n tukea mediaryhtyksille investointina hyvään journalismiin. Investoinnit auttaisivat lopettamaan media-alan keskittymisen, joka uhkaa mediamarckkinoiden moniarvoisuutta. Tämä ei sulje pois sitä, että mediaryhtykset voivat ostaa laillisesti muita tiedotusvälineitä tai muodostaa strategisia liittoutumia, sillä taloudellisesti kestävä pohja antaa takeet mediaryhtysten riippumattomuudesta. Edellytyksenä on kuitenkin, että avoimuusperiaatetta noudatetaan eikä monopoleja synny.

4.4.4 ETSK toteaa, että mediaryhtysten arvo on niiden monimuotoisuudessa ja että se menetetään, kun alalle syntyy johtavia valtakunnallisia toimijoita. Juuri tämä erottaa media-alan ja luovat alat muista talouden aloista.

4.4.5 Riippumattomien tiedotusvälineiden toimintamahdollisuuksien kaventumisen takia tarvitaan kiireellisesti julkisia ja yksityisiä tukimekanismeja journalismin pitämiseksi julkisena hyödykkeenä. Tarvitaan lisää tutkimusta, jotta voidaan kehittää tehokkaita julkisia tukimekanismeja, jotka takaavat riippumattomuuden, sekä innovatiivisia ja kestäviä uusia liiketoimintamalleja yleistä etua palvelevan journalismin tarpeisiin.

⁽¹⁴⁾ COM(2020) 790 final

⁽¹⁵⁾ JOIN(2020) 8 final

⁽¹⁶⁾ COM(2020) 784 final

4.4.6 ETSK kannattaa voimakkaasti Euroopan komission suunnitelmaa laatia ”eurooppalainen medianvapaussäädös”, joka tarjoaisi komissiolle tehokkaat oikeudelliset välineet tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden toteutumisen valvomiseksi kaikissa jäsenvaltioissa. Komitea kehottaa komissiota tutkimaan, millä tavoin EU:n kilpailulainsäädäntöä soveltamalla ja kehittämällä voitaisiin pysäyttää mediamarkkinoiden keskittyminen yhä harvempiin käsiin – etenkin silloin, kun taustavaikuttajana on jäsenvaltion hallitus –, jotta unionin jäsenvaltioiden mediamarkkinoille ei syntyisi hallitusten tai niitä lähellä olevien toimijoiden vaikutuksesta mediamonopoleja.

4.4.7 ETSK viittaa lausuntoonsa ⁽¹⁷⁾ komission aloitteesta, joka koskee yhteistä järjestelmää digitaalisten palvelujen veron kantamiseksi tiettyjen digitaalisten palvelujen tarjoamisesta saatavista tuloista, ja huomauttaa, että tämä vero on omiaan korjaamaan perinteisen ja (erityisesti ulkomailta käsin toimivan) digitaalisen median välisen kilpailun vääristymiä.

4.4.8 ETSK pitää riippumatonta ja puolueetonta julkista yleisradiotoimintaa erityisen tärkeänä tiedotusvälineiden monimuotoisuuden turvaamisen kannalta ja kiinnittää huomiota siihen, mitä on sovittu SEU-sopimukseen liitettyssä pöytäkirjassa N:o 29.

4.4.9 ETSK toteaa, että vapaat markkinat eivät kykene tarjoamaan EU:n laajuisia mediapalveluja yleisradiotoiminnan alalla, ja kehottaa siksi perustamaan riippumattoman ja puolueettoman eurooppalaisen julkisen palvelun yleisradioyhtiön.

4.4.10 ETSK pitää riippumatonta ja puolueetonta julkista yleisradiotoimintaa mallina, jonka mukaisesti tiedotusvälineiden monimuotoisuus voidaan taata aina silloin, kun vapaat markkinat eivät pysty sitä turvaamaan. Tämä koskee myös painettua ja verkkomediaa.

4.4.11 ETSK korostaa, että tiedotusvälineiden esteetön saavutettavuus on olennainen osa tiedotusvälineiden vapautta, ja on huolissaan vammaisuuteen perustuvan suoran tai välillisen syrjinnän lisääntymisestä tiedotusvälineissä. Komitea kehottaa antamaan lainsäädäntöä sellaisten rajoittavien käytäntöjen poistamiseksi, jotka heikentävät yksilön mahdollisuuksia nauttia tiedotusvälineiden vapaudesta ja monimuotoisuudesta tai vievät nämä mahdollisuudet kokonaan.

4.5 Suositukset medialukutaidon parantamiseksi

4.5.1 ETSK on tyytyväinen komission lukuisiin ehdotuksiin, joiden tavoitteena on vahvistaa kansalaisten medialukutaitoa ⁽¹⁸⁾ ja joissa keskitytään erityisesti digitaalisiin taitoihin. Tällaiset hankkeet ovat erittäin tärkeitä, jotta kansalaisten kyky vastustaa disinformaatiota paranisi.

4.5.2 ETSK kannattaa ehdotusta perustaa Euroopan kansalaiskasvatusvirasto, jonka tehtävänä olisi vahvistaa EU:n kansalaisten mediataitoja koulutusohjelmien avulla. Se kehottaa komissiota tutkimaan mahdollisuutta perustaa tällainen keskustason elin pikaisesti sekä varmistamaan, että yksi sen vastuualueista on vuorovaikutukseen – etenkin digitaalisen – median kanssa valmentavan koulutuksen tarjoaminen.

Bryssel 22. syyskuuta 2021.

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja*
Christa SCHWENG

⁽¹⁷⁾ EUVL C 367, 10.10.2018, s. 73

⁽¹⁸⁾ JOIN(2020) 8 final, COM(2020) 624 final, COM(2020) 784 final ja COM(2020) 790 final